

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 926/1, донетом на седници одржаној дана 9. априла 2026. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Ане Митровић** под насловом **Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта** урађену под менторским руковођењем академика проф. др Зорана Пауновића.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Александра Вукотић
Звање: доцент
Ужа научна област: Англистика, америчка књижевност
Датум избора у звање: 28.11.2023.
Установа на којој је запослен: Филолошки факултет у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Александра Јовановић
Звање: редовни професор
Ужа научна област: Англистика, енглеска и америчка књижевност
Датум избора у звање: 20.9.2017.
Установа на којој је запослен: Филолошки факултет у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Аријана Лубурић Цвијановић
Звање: редовни професор
Ужа научна област: Англистика
Датум избора у звање: 30.11.2023.
Установа на којој је запослен: Филозофски факултет у Новом Саду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља)
презиме:

Ана (Ненад) Митровић

Датум и место рођења:	2. април 1996, Београд, Србија
Наслов мастер рада:	Женска перспектива у романима Х. Курејшија <i>Буда из предграђа</i> и <i>Нешто да ти кажем</i>
Датум одбране мастер рада:	септембар 2020.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Наука о књижевности

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

Објављени радови:

1) Митровић, А. (2021). „(Не)очекивани обрти хибридног идентитета на примеру браће Икбал у роману *Бели зуби* Зејди Смит“. *Живи језици: часопис за стране језике и књижевности*, 41(1), 203-218.

2) Митровић, А. (2022). „Медлин Милер и поново испричани мит о Кирки као женски глас будућности“. *ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И БУДУЋНОСТ: Зборник радова са Десете међународне конференције Факултета за стране језике одржане 24. и 25. септембра 2021*, 163-176.

Прихваћено за објављивање:

1) „Блештаво лице и потресно наличје популарне културе у роману *Кихот* С. Руждија – да ли популарна култура има моћ да премости сва ограничења?“ – у *Зборнику радова са XIV научног скупа младих филолога Србије*.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Аналитички прецизно, стилски дотерано и технички узорно написана докторска дисертација Ане Митровић бави се анализом савременог британског женског Bildungsromana, пре свега његовим сродностима са канонским викторијанским мушким романом образовања, али и знатним разликама у односу на овај литерарни модел, као и приказом формирања женског субјекта у предложеном корпусу феминистичких Bildungsromana савремене енглеске књижевности који сачињавају романи: *Поморанце нису једино воће* Џенет Винтерсон (1985.),

Додиривање сомота Саре Вотерс (1998.), *Лим* Хелен Волш (2004.) и *Како створити девојку* Кејтлин Моран (2014.).

Предмет теоријског дела рада јесте приказ развоја британског женског Bildungsromana уз превасходно жанровску анализу и приказ књижевно-историјског развоја ове врсте које су основ за теоријска разматрања савремене грађе. Кандидаткиња истиче да је ова врста романа сматрана претежно делом мушке књижевне традиције јер је мушкарац био онај који искушава своју судбину у свету док је жена пре двадесетог века била омеђена на кућну сферу и функцију потпоре мушкарцу те је у структуралном смислу мушки протагониста предуслов жанра. У енглеској књижевности међутим већ крајем 18. века се појављују зачеци женског Bildungsromana који се у 19. веку претварају у књижевна дела највише вредности међу којима је један од најзначајнијих *Џејн Ејр* Шарлот Бронте. Овај роман, истиче кандидаткиња, међу првима даје слику о истраживању женског идентитета у свету конструисаном према патријархалним нормама што остаје заједничко и свим ауторкама у корпусу овог истраживања.

Један од основних циљева истраживања Ане Мирковић био је одређивање граница жанра савременог британског романа развоја и опис формирања женског субјекта у овом жанру. У студији је кандидаткиња најпре критички представила развој жанра од класичних зачетака који су стварани под снажним утицајем мушке форме, преко дела ствараних под утицајем првог и другог таласа феминизма, све до савремених примера ствараних од седамдесетих година 20. века до данас. У дисертацији је кандидаткиња предочила структурални приступ наративној формули Билдунгсромана у постојећој теорији износећи значајне нове увиде. Кандидаткиња је између осталог истакла да је у 20. веку у жанровској теорији идеја парцелисања овог жанра на наративне фазе постала изразито заступљена, те да су бројни теоретичари покушали да на овај начин опишу и „ограниче” сам жанр. Кандидаткиња је пак проширила такав приступ укрштајући питања рода и жанра у наратолошкој анализи у настојању да прикаже наративне формуле релевантне за савремени тренутак. Један од циљева био је указивање на извесне наративне фазе које су заступљене у савременом женском британском Билдунгсроману, како би се испитало на који начин је жанр напредовао и каква је његова садашња приповедна структура.

У својој дисертацији Ана Митровић је затим настојала да изнесе тзв. „наративне формуле савременог жанра романа развоја“ – хетеросексуалног и хомосексуалног. Кандидаткиња је у том смислу с правом упозорила да, упркос неким корисним аспектима формула, које могу послужити као основ анализе жанра, оне никада не могу прецизно објашњавати целокупност дела.

Кандидаткиња је у тези успешно истражила како структурирање наратива, тако и формирање самог женског субјекта у оквиру жанра женског Билдунгсромана. Како је у тези објаснила, формирање субјекта у датом жанру раније је било готово увек приказано кроз романтично откривање и призму романтичне љубави. С друге стране, у сопственом истраживању формирање женског субјекта посматрала је у светлу интерсекционалности, и то превасходно кроз три параметра – род, класу и сексуалност. Циљ такве анализе био је да се размотре поступци путем којих је приказ формирања женског субјекта проширен у односу на класични женски жанр, а због којих савремени жанр комплексније конструише и поима стварање женског субјекта. Ана Мирковић је у том смислу истражила различите начине на које род утиче на могућности развоја појединца, посебно у светлу класне диверзификације протагонисткиње и кроз призму хетеронормативности и комплекснијих модела сексуалности.

Ана Мирковић је пажљиво образложила и одабир романа који чине корпус њеног истраживања: они су издвојени не само из разлога што су признати и комерцијално и критички, већ и због тога што се на њиховом примеру могу анализирати границе жанра романа развоја у савременој форми и различити, комплексни начини формирања женског субјекта. Кандидаткиња је у том смислу истакла да упркос стилским разликама, сва четири романа која чине корпус повезује изградња женског субјекта у опозицији са мушким нормама.

У роману *Поморанце нису једино воће* главна јунакиња одбија правила своје породице, цркве и заједнице како би остала верна својој правој природи и сексуалности. Губљењем свог пређашње сигурног места у заједници, она иступа и гради нови идентитет радећи различите традиционално „мушке” послове и на тај начин одбија стеге друштва и даје женском

Bildungsromanu нови и другачији завршетак. Користећи бајке које су проткане кроз наратив и са њим интерагују, Винтерсон тему пребацује на терен вечите борбе добра и зла како би учврстила идеју о борби за женски глас.

У делу *Додиривање сомота* Саре Вотерс, инвертирање конвенционалне форме постиже се на другачији начин него у претходном роману. Ауторка у овом делу своју јунакињу смешта у доба процвата викторијанског доба, али са намером да улогу жене у овој епохи осавремени и да јој подари одузету иницијативу и индивидуалност. Протагонисткиња потиче из радничке породице малог енглеског провинцијског градића. Када се заљуби у девојку која наступа као мушки имитатор, протагонисткиња открива сопствену сексуалност која се коси са прихваћеним нормама. Она и сама почиње да наступа обучена као мушкарац, а затим и да зарађује за живот представљајући се као млади господин. Овакво поигравање са родним идентитетом и њена коначна стечена слобода у женском идентитету сугеришу нову савремену женску јунакињу која мења задате категорије иако је време радње враћено у деветнаести век.

У роману *Лим* Хелен Волш главна јунакиња такође ствара свој пут, покушавајући да раскине све класне и родне стеге. Иако потиче из породице више класе, она напушта образовање и даљи академски пут и препушта се животу на улици. У жељи да свој бунт изрази кроз неиспуњавање очекивања породице и средине, она често преузима мушки идентитет и понаша се као бунтовни мушки лик. Кроз њене сексуалне авантуре, овај роман преиспитује женску сексуалност која је конвенционално екстремизована (жена је приказана или као „часна или као грешна“). Овде је такође изражена промена женског субјекта из трпног стања у активно стање одлучности, прављења сопствених избора и грешака. У борби са патријархалним светом, али и у преиспитивању утопије идеала женског оснаживања, овај роман представља значајан допринос за разумевање женског субјекта у савременом британском роману развоја.

У делу *Како створити девојку* Кејтлин Моран приказан је осврт на ову форму у двадесет и првом веку. Ауторка својој јунакињи даје глас упркос сиромаштву и лошим животним околностима. Она такође мора да се пробије у свету обојеном мушким вредностима што ће у формативном периоду њене каријере резултирати неким одлукама због којих ће се кајати. Овај роман писан у тзв. постфеминистичком раздобљу илуструје парадокс женског питања у веку у коме традиционалност и слободе стоје готово на истој вредносној скали.

Научно истраживање Ане Мирковић целовито и убедљиво показује како је настао савремени британски женски Bildungsroman, шта он представља жанровски и на који начин се формира субјекат унутар њега. Кандидаткиња је са посебном пажњом истражила однос савременог женског образовног романа са мушким прототипом, као и његов однос са класичним женским енглеским Bildungsromanima. Анализа одабраног корпуса указала је како на неке границе овог жанра, тако и на начине на које њихови субјекти у извесном смислу следе и превазилазе своје литерарне претходнике.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Истраживање Ане Митровић имало је циљ да прикаже основне карактеристике савременог британског женског Bildungsromana, развој ове форме од првих примера у енглеској књижевности, као и да понуди приказ сличности и разлика у односу на мушки роман образовања. Кандидаткиња је у тези истовремено анализирао комплексне начине формирања женског субјекта у жанру, разматрајући промене у приказивању развоја савременог женског субјекта у односу на класични викторијански који врхунац и завршетак развоја може очекивати само у браку или смрти. Кандидаткиња је на овај начин хтела да пружи што потпунију слику жанровских и наратолошких особина савременог британског женског романа образовања, међу којима изградња субјекта има централно место.

На основу досадашњих истраживања савременог британског женског романа развоја, постављена је хипотеза да је главни конфликт изражен у овом жанру између жеље да се учествује у традиционалним мушким улогама, односно у пословима у јавној сфери и сексуалним слободама, и тежње да се остане привржен традиционалној женској сфери

породице и заједнице. Међутим романи из одабраног корпуса показали су извесна жанровска одступања јер су променили очекиване обрасце и исходе женске самоспознаје. Хипотеза овог истраживања била је и да савремени британски женски Bildungsroman проблематизује све основне конвенције жанра као што су (не)могућност превазилажења мушког утицаја, важност романтичног односа, традиционални женски обрасци сексуалног понашања, улога жене у друштву и у браку, и моћ жене да утиче на сопствени живот, што је углавном потврђено у анализи одабраних дела.

Један од најзначајнијих резултата истраживања јесте закључак Ане Митровић да је савремени британски женски Bildungsroman нераскидиво повезан са тековинама феминизма било да их прихвата или одбацује. Пошто је сам жанр и настао као клица феминистичке мисли у 19. веку, феминистички таласи двадесетог века изнедрили су модерну варијанту жанра, а у 21. веку изражен је утицај постфеминизма и дискурса о женској моћи. Из тога произилази да иако савремени женски роман образовања и развоја достиже високе књижевне домете, овај жанр губи литерарни простор у енглеској књижевности јер женски субјект подељен између избора женске еманципације и традиционалних избора често одлази у једну од крајности те наратив престаје да буде роман образовања који би требало да носи закључке о трансформацији појединца већ постаје лака књижевност за жене (*chicklit*). Резултат овог истраживања преиспитао је тезу да савремени британски женски Bildungsroman може да доживи сличну судбину као мушки прототип који је нестао јер су постулати модернизма променили схватања о улози друштва и појединца у њему у првим деценијама двадесетог века.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација **Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта** кандидаткиње Ане Митровић обухвата 146 штампаних страница. Подељена је на шест целина, уз уводни и закључни део. Уводни део пружа објашњење предмета и циљева истраживања. Прва целина тезе усредсређена је на књижевно-историјски развој жанра Bildungsromana. Ову целину сачињавају три одељка. Први одељак пружа хронолошко објашњење о томе како је овај жанр настао, које филозофске идеје су омогућиле његов развој и како се он развијао у енглеској књижевности до својих најзначајнијих представника попут Дикенса. Након овог жанровског увода у другом одељку објашњено је који су књижевно-историјски фактори омогућили појаву женске форме у Енглеској, ко су најзначајније представнице класичног женског романа образовања и како су њихови романи подражавали односно негирали мушку форму. Последњи одељак првог дела показује како је услед појаве феминизма класична женска форма 19. века прерасла у савремени женски Bildungsroman 20. и 21. Века.

Други део рада анализира жанровске одлике и објашњава основне конституенте жанра. Ова целина рада првенствено покушава да одговори на питање шта чини роман образовања посебном врстом и како се овај наратив разликује од осталих сличних жанрова, као и који су жанровски претходници из средњег века и ренесансе овом роману подарили одређене конвенције. Затим се из литературе о Bildungsromани издвајају најзначајније теорије о наративној структури ове врсте и излажу жанровску дефиницију романа образовања и његових наративних чинилаца. Последњи одељак овог дела из структурално жанровске перспективе упоредно анализира наративни ток женских и мушких Bildungsromana те изводи закључке о сличности и разликама између ових форми.

У трећем делу, дисертација пружа ширу слику савременог британског женског Bildungsromana. Овај део узима у обзир досадашња теоријска разматрања на ову тему и открива везу између теоријског феминизма и савременог британског женског романа образовања. У овом одељку савремена женска форма осветљена је кроз теоријске концепте феминистичког тумачења књижевности с циљем да се објасне основне одлике жанра који је у фокусу тезе. Кроз појмове као што је женско писмо испитано је колико се жанр мења услед чињенице да га стварају жене и да су главни ликови женског пола, односно колико женско искуство утиче на наративне технике и приказ развоја протагонисткиња. Овај део садржи и

осврт на дискурс о женској моћи (girl power) и постфеминизам јер су ови концепти обликовали тренутни развој женског Bildungsromana и показују изазове са којима ће се ова форма суочити у будућности.

Четврти део рада усредсређен је на начине формирања женског субјекта у савременом британском женском роману образовања. Изложен је преглед постојећих расправа на ову тему из литературе а затим изнети нови закључци о томе како се субјект гради у савременој женској прози ове врсте. Објашњене су основне категорије изградње субјекта: кроз укључивање женског тела и сексуалности, кроз сукоб са доминантном мушком фигуром, кроз испробавање радикалних слобода и кроз дилему између тих слобода и традиционалних избора. У овом делу упоређени су и начини формирања мушког јунака Bildungsromana. Након тога, контрастиран је начин формирања женског субјекта у викторијанском женском роману образовања са модерним како би се показало шта је оно што савремени женски субјект везује за прошлу књижевну традицију, а по чему је сасвим јединствен.

У петом и последњем делу рада анализирана су дела која чине корпус овог истраживања, чиме су теоријска разматрања испитана на значајним делима овог жанра. Овај део рада подељен је на четири подцеле од којих свака обрађује по један роман. Сваки од одабраних романа приказује границе жанра женског романа образовања односно његов савремени облик и различите начине формирања женског субјекта који су објашњени у претходном одељку. Роман *Поморанце нису једино воће* Џенет Винтерсон револуционаран је као један од првих комерцијално и критички изузетно успешних женских наратива о одрастању у коме савремена јунакиња преиспитује читаво друштво, жанр и савремено женско искуство. *Додир сомота* Саре Вотерс наставља овај низ увођењем експлицитне женске сексуалности и мењањем родних улога, као и преиспитивањем историје женског питања. *Лим* Хелен Волш приказује експериментисање са свим стеченим женским слободама, односно покушај стварања женског субјекта неомеђеног било каквим рестрикцијама што даје књижевно изузетно плодан резултат. На крају дело *Како створити девојку* Кејтлин Моран показује конфликт између жеље за прихватањем и жеље за самоизражавањем показујући колико савремено британско друштво и даље носи терет традиционалних очекивања иако наизглед није тако. Овај роман отвара питање о будућности женског романа образовања у Британији односно правца којим ће се ова форма кретати.

Конечно, у закључку кандидаткиња Ана Митровић даје критички преглед и рекапитулацију истражене теме, сумирајући кључне увиде о жанру савременог женског британског Bildungsromana, указујући с једне стране на његове променљиве карактеристике, али и на могућности разматрања кроз нови приступ који укршта структуралистичке и интерсекционалне критичке тенденције.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта“ кандидаткиње Ане Митровић својим значајним аналитичким увидима и научним донетима нуди велик допринос разумевању теоријске и критичке проблематике жанра Bildungsromana, како у савременој енглеској књижевности, тако и у знатно ширем контексту. У докторској тези кандидаткиња је изнела нове приповедне формуле савременог женског британског Bildungsromana и указала на поступке креирања приповедне структуре и формирања субјекта у жанру који се, како кандидаткиња на више места истиче, непрестано мења и проширује. Важан закључак њене дисертације је да је савремени женски жанр извршио значајну ревизију у односу на класични жанр према различитим параметрима, посебно по питању рода, сексуалности и класе. У истраживању је притом истакнут како књижевни тако и друштвени значај анализе жанра Bildungsromana, као и очекивање да ће он и надаље еволуирати са променама друштвених и књижевних трендова. Уверени смо да ће ова дисертација стога представљати драгоцен извор за будуће истраживаче не само енглеске књижевности и теорије књижевности, већ и студија културе.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта** аутора **Ане Митровић**, констатовано је да утврђено подударње текста износи 1%.

Овај степен подударности последица је присуства цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, те такозваних општих места и података, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација **„Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта“** кандидаткиње **Ане Митровић** оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом **„Испитивање граница савременог британског женског Bildungsromana и формирање женског субјекта“**, коју је урадила кандидаткиња **Ана Митровић** под менторством др Зорана Пауновића и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

У Београду, 18.5.2026.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Александра Вукотић
председник Комисије

2. _____
др Александра Јовановић
члан Комисије

3. _____
др Аријана Лубурић Цвијановић
члан Комисије